

DANICA BOŽIĆ-BUŽANČIĆ, PRIVATNI I DRUŠTVENI ŽIVOT SPLITA U OSAMNAESTOM STOLJEĆU

»Školska knjiga«, Zagreb 1982, 177 str.

Proučavanje svakodnevnog života stanovništva nekog naselja vrlo se rijetko javlja kao tema znanstvenoistraživačkog rada povjesničara, zbog čega, osim ponekog članka, ne raspolažemo radovima koji ozbiljnije osvjetljavaju privatni život i iskorištavanje slobodnog vremena (način zabavljanja i odmora) svih slojeva društva. To je jedan od razloga da ova nedavno objavljena knjiga autorice D. Božić-Bužančić pobuđuje veliko zanimanje čitalačke publike, ne samo u gradu o kojemu piše. Ova zanimljiva i privlačna knjiga, visoke znanstvene razine, osim »Predgovora« i »Uvoda«, ima dva osnovna dijela: »Privatni život« (25—120) i »Društveni život« (121—168). Na kraju se nalazi popis upotrijebljene arhivske građe (iz domaćih i stranih arhiva), kao i literature i objavljenih izvora.

U »Predgovoru« autorica napominje da je temeljitije istražila privatni život Splitskana, što joj je omogućio velik broj dokumenata, dok je o društvenom životu sačuvano manje izvora, te smatra da je ovaj rad »tek početak koji bi trebao pokrenuti daljnja istraživanja privatnog i društvenog života Splita i ostalih gradova Dalmacije« (5). U »Uvodu« opisuje Split osamnaestog stoljeća ističući da je taj grad imao dosta visok standard i kulturu, a ekonomska osnova omogućivala je građanima »bar pristojan život« (24).

Prvi dio knjige sadrži 12 poglavlja, gdje je opisan privatni život Splitskana u 18. stoljeću, i to: plemića, bogatih građana, građana i puka. Ponajprije autorica govori o interijeru plemićkih kuća i kuća bogatih građana. Konstatira da je središte tih kuća »portego«, čija je funkcija reprezentativna, a u toj prostoriji održavane su gozbe i druge kućne zabave. Nadalje, D. Božić-Bužančić upoznaje nas s namještajem koji su upotrebljavali bogati Splitskani, naglasivši pritom da je krevet jedan od najčešće spominjanih, ali i najkicenijskih dijelova mobilijara. Osim kreveta tu su neizostavne škrinje različitih oblika, veličina i ukrašavanja, pa uz njih ormari, gdje se često čuvaju poslovni spisi i arhivalije. Stolovi su namijenjeni prije svega blagovanju, a uz njih su razne vrste sjedala. Sav taj namještaj bio je djelimice uvezen izvana, a djelimice izrađen u radionicama splitskih drvodjelaca.

Kuhinja je (u skladu s renesansnom kućom) smještena na gornjem katu ili u potkrovlju, a takav smještaj imao je i praktično značenje, tj. omogućivao je lakše odvođenje dima. Od kuhinjskog namještaja najčešće se spo-

minju: police, škrinje, stolovi i stolice. Posuđe je izrađivano od bakra, mjedi i željeza, a stolno i od srebra, negdje i pozlačeno. Prostorije u kućama osvjetljavane su lojanicama, a često su zabilježeni i srebrni svijećnjaci.

Kuće građana i pučana najčešće su imale prizemlje s konobom ili poslovnim prostorijama, a na katu je obično bila samo jedna prostorija, pred-soblje, soba i kuhinja. Najsiromašniji slojevi imali su samo jednu prostori-ju, »koja im je služila za sve« (50). U građanskim kućama također se na-lazio raznovrstan namještaj, ali dakako skromniji nego u plemićkim ku-ćama.

U splitskim kućama nalazio se velik broj slika, a najčešće su to bili portreti članova obitelji, religiozni motivi, krajolici, mrtva priroda, te slike s obiteljskim grbovima. Autorica ističe da su se slike uvezile jer Dalmacija tog vremena gotovo i nije imala slikara. Osim slika Splićani su u svojim kućama imali i oružje (vatreno i hladno), koje su često čuvali u posebno uređenim sobama.

Punih sedam poglavlja (43 stranice) ovog dijela knjige autorica je po-svetila modi i odijevanju žena, muškaraca i djece, plemića i građana, te kućnih pomoćnica. Bogate Splićanke slijedile su evropsku modu, prije svega francusku, koja je dominirala tijekom 18. stoljeća. Pored haljine (vestura), koja se spominje još u 16. st., javlja se novi dio odjeće — »karpeta«, za koju postoje različita tumačenja, a autorica pretpostavlja da je »taj naziv i u Splitu značio haljinu ... možda bez rukava« (66). Uz haljine, suknje, ma-rame, pregače spominju se i hlače, a u upotrebi su bile i rukavice, lepeze, pelerine, mufovi, ogrtači, dok su cipele s visokim potpeticama bile također moderne. Među pokrivalima za glavu ističu se: šeširi, koprene i marame izvezene zlatom. Odjeća i rublje često su krašavani čipkama, koje su se dijelom izrađivale i u Splitu. Odjevni predmeti građanke uglavnom su isti kao i plemkinje, ali ne tako raskošni i brojni.

Pišući o muškoj odjeći, autorica se susrela s više problema: nema po-pisa odjevnih predmeta koje su isključivo nosili muškarci, a u inventarima je muška i ženska odjeća popisana zajedno. Osim toga »pojedini odjevni predmeti muškaraca i žena imali su iste nazive« (91). Najčešće spominjana muška odjeća jest: velada (vrsta ogrtača), prsluk, hlače, japundže (ogrtač koji se oblačio za nevremena), frak, kravate obogaćene vezom i čipkom, šeširi, mufovi, vlasulje, koje omogućuju promjenu frizure prema trenutnoj modi, jer i Splićani su »pazili na eleganciju i povodili se za modom« (99). Građani i pučani nosili su odjeću sastavljenu od »dijelova evropske odjeće i narodne nošnje« (101), dok je dječja moda bila nešto jednostavnija iako je pratila modu odraslih.

Uz modernu odjeću i obuću Splićanke su upotrebljavale lijep i skupo-cjen nakit, koji se većim dijelom izrađivao u Splitu, ali znatne količine su se i uvezile, prvenstveno iz Venecije. Osim zlatnog prstenja raznih oblika još se spominju: naušnice, ogrlice, puceta, narukvice, lančići, privjesci itd.

Drugi dio knjige sadrži 14 poglavlja, a obuhvaća 47 stranica. Autorica ovdje daje sliku društvenog života Splićana, prvenstveno način zabavljanja i opuštanja u dokolici. Posebno je zanimljivo poglavlje o bratovštinama, koje su bile vrlo brojne, »tako da je gotovo svaki stanovnik Splita bio član jedne od njih« (134). Bratovštine su služile i za odmor i zabavu, a njeni članovi sastajali su se obično blagdanom. Split je imao i kazalište, gdje su se izvodile drame, opere, komedije, narodni plesovi i igre, a izvođači su bile

domaće družine, družine iz drugih dalmatinskih gradova, te strane kazališne trupe (iz sjeverne Italije, s Krfa, iz Venecije). Glazbeni život odvijao se na više mjesta: u katedrali, na ulici (pjevanje podoknica), u elegantno namještenim salonima bogataških kuća. Ponekad su glazbene večeri održavane i u dobrotvorne svrhe. Ugledne obitelji imale su bogate biblioteke i arhive s obiteljskim spisima (npr. obitelj Cindro, Marchi; Julije Bajamonti), a veliku knjižnicu imao je i kanonik Pisenti.

Splićani su održavali i viteške turnire (alka), priređivali borbe šakama, igre kamena s ramena, igre loptom i reketom, morešku, regate, voljeli su šah, ali i hazardne igre: kockanje i kartanje. Posebno su bučne i vesele bile karnevalske priredbe. Žitelji grada Splita nastojali su, dakle pronaći raznovrsne zabavne sadržaje, koji su im omogućili da »bar malo zaborave svakodnevnu borbu za život« (123).

Valja dodati da je knjiga popraćena s više od 50 uspjelih ilustracija, koje nipošto ne predstavljaju tek pukí dodatak tekstu, već su s njim najneposrednije povezane i čitaocu omogućuju da lakše i zornije prati autoričino izlaganje.

Stefanija Popović

SVEUČILISTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 15

ZAGREB

1982.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan
MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ,
Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 400 din.

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni
rad SRH-VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu
SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođeni su plaćanja
poreza na promet proizvoda.

RADOVI 15

Za izdavača
Prof. dr *Josip Adamček*

Lektor
Mr *Dragica Malić*

Korektor
Dunja Pavličević

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

- ANTIC mr Ljubomir, Centar za istraživanje migracija, Krčka 1, Zagreb.
BOBAN mr Branka, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
BUDAK Neven, Filozofski fakultet, Đ. Salaja 3, Zagreb.
GROSS dr Mirjana, Britanski trg 12, Zagreb.
LAUŠIĆ mr Ante, Centar za istraživanje migracija, Ilica 44, Zagreb.
LUČIĆ dr Josip, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
MIJATOVIĆ Anđelko, Palmira Togliatija 12, Susedgrad, Zagreb.
OČAK dr Ivan, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
PAVLIČEVIĆ dr Dragutin, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
PERIČIĆ dr Šime, Zavod JAZU Zadar, Obala oktobarske revolucije 8, Zadar.
POPOVIĆ mr Štefanija, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.
ROKSANDIĆ mr Drago, Filozofski fakultet, Istorijски seminar, Čika Ljubina 18-20, Beograd.
STRČIĆ Petar, Arhiv Hrvatske, Marulićev trg 21, Zagreb.
VRANJEŠ-SOLJAN mr Božena, Centar za povijesne znanosti, Odjel za hrvatsku povijest, Krčka 1, Zagreb.